

Mikulová, Jana

Infinitivní konstrukce

In: Mikulová, Jana. *Syntax latinských vedlejších vět*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 59-73

ISBN 978-80-210-7207-7; ISBN 978-80-210-7210-7 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131776>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

INFINITIVNÍ KONSTRUKCE

Infinitiv se používá po určitých slovesech jak samostatně (tzv. prostý infinitiv), tak jako součást akuzativu nebo nominativu s infinitivem. Prostý infinitiv může mít ve větě funkci podmětu, jmenné části přísudku, předmětu, vysvětlujícího přístavku, být jedním ze členů srovnání apod. Infinitiv ve funkci podmětu se vyskytuje zejména po neosobních predikátech, např. *difficile est* „je těžké“ (1), *fas est* „je dovoleno“ (2), *taedet* „hnusí se (mi)“ (3), *alicuius est* „je něčí vlastností“ (4) apod.

- (1) ***Difficile est negare.*** (Cic. *nat. deor.* 1, 61)
Je těžké to popřít.
- (2) ...*nec scire fas est omnia...* (Hor. *carm.* 4, 4, 22)
...nelze vědět všechno...
- (3) *At enim taedet iam audire eadem miliens.* (Ter. *Phorm.* 487)
Je už otravné slyšet tisíckrát totéž.
- (4) ***Magni animi est iniurias despiciere.*** (Sen. *dial.* 2, 32, 3)
Je známkou velkého ducha nedbat na křivdy.

Infinitiv může mít vlastní předmět, viz *iniurias* (4), *eadem* (3) nebo *omnia* (2). Neosobní výrazy často řídí také akuzativ s infinitivem, viz níže.

Infinitiv ve funkci předmětu se vyskytuje po modálních slovesech (např. *posse*, *velle*, *nolle*, *malle*) a fázových slovesech (např. *coepisse* „začít“, *desinere*, *desistere* „přestat“) a po řadě dalších sloves, např. *scire* „umět“, *nescire* „neumět“, *cupere* „toužit“, *studere*, *conari* „snažit se“, *audere* „odvažovat se“ apod. Některá z uvedených sloves mohou řídit také akuzativ s infinitivem. Následující příklady ukazují odlišnost mezi prostým infinitivem a akuzativem s infinitivem. Zatímco *ista* (5) je předmětem prostého infinitivu *audire*, zájmeno *te* (6) je podmětem slovesa *venire*, jedná se tedy o akuzativ s infinitivem. Další příklady jsou uvedeny v kapitole *Akuzativ s infinitivem*.

Prostý infinitiv

- (5) *Ego vero ista audire cupio.*
(Cic. *leg.* 1, 16)
Já to ale chci slyšet.

Akuzativ s infinitivem

- (6) *Ego vero cupio te ad me venire...*
(Cic. *fam.* 16, 10, 1)
Já si však přeji, abys za mnou přišel...

V klasické latině infinitiv obvykle nevyjadřuje účel (např. po slovesech pohybu). Místo něj se používají jiné konstrukce, např. supinum, gerundium s předložkou *ad* apod.

Infinitiv může mít dále funkci jmenné části přísudku (7). Ve větě bývají dva infinitivy, z nichž jeden je podmětem (viz *vivere* v (7)) a druhý součástí predikátu (viz *facere* v (7)).

- (7) *Aliquando enim et vivere fortiter facere est.* (Sen. *epist.* 78, 2)
Někdy i žít znamená statečně jednat.

Infinitiv může být také přístavkem a mít vysvětlovací význam. Děj vyjádřený infinitivem může být zdůrazněn pomocí zájmena, které na něj odkazuje (8).

- (8) *Id enim iniustissimum ipsum est, iustitiae mercedem quaerere.* (Cic. *leg.* 1, 49)
A právě to je ta největší nespravedlnost, totiž chtít odměnu za spravedlnost.

Infinitiv může také být součástí různých srovnávacích konstrukcí (9), (10).

- (9) *Tolerabilius autem est, (...), faciliusque non acquirere quam amittere,...* (Sen. *dial.* 9, 8, 3)
Je snesitelnější a snazší něco nezískat než to ztratit...
(10) *Nihil est nec miserius nec stultius quam praetimere.* (Sen. *epist.* 98, 7)
Není nic horšího a hloupějšího, než se strachovat předem.

Infinitiv může být také sponovým slovesem v přísudku jmenném se sponou. Jmenná část přísudku se shoduje s podmětem věty, ve větě (11) je tedy *liber* ve tvaru nominativu. Není-li však shoda s podmětem možná (např. u neosobních sloves), je jmenná část přísudku ve tvaru akuzativu, viz *regem* ve větě (12).

- (11) *Ego quoque volo esse liber: nequiquam volo.* (Plaut. *Trin.* 440)
Já chci být taky svobodný: ale chci marně.
(12) *Nam inpune quaelibet facere, id est regem esse.* (Sall. *Iug.* 31, 26)
Být králem znamená cokoli dělat beztravně.

Akuzativ s infinitivem

Akuzativ s infinitivem může mít funkci podmětu, předmětu nebo mít vysvětlovací význam. Nejčastěji má oznamovací význam, po některých predikátech však může mít i význam žádací. Akuzativ s infinitivem může následovat po slovesech v různých osobách, po neosobních predikátech, ale i po jménech. Význam predikátu ve větě hlavní je důležitým kritériem pro zařazení akuzativu s infinitivem mezi obsahové věty oznamovací

nebo žádací. Některé konstrukce s žádacím významem mají navíc určitá specifika, a proto bude následující výklad rozdělen na akuzativy s infinitivem s oznamovacím a žádacím významem.

Akuzativ s infinitivem s oznamovacím významem

Akuzativ s infinitivem s oznamovacím významem je řízen predikáty určitých sémantických skupin, mezi které patří:

- slovesa **smyslového vnímání** (*verba sentiendi*), např.: *videre* „vidět“; *audire* „slyšet“; *sentire* „cítit, vnímat“; *animadvertere* „všímat si“;
- slovesa **ústního a písemného projevu** (*verba dicendi*), např.: *dicere* „říkat“; *scribere* „psát“; *respondere* „odpovědět“; *promittere, polliceri* „slibovat“; *explicare* „vysvětlovat“; *affirmare* „tvrdit“; *nuntiare* „oznamovat“; *negare* „popírat; tvrdit, že ne“; *testis esse* „dosvědčovat“; *auctor esse* „tvrdit“; *monere* „připomínat, že“; *facere* „lícit, popisovat“;
- slovesa vyjadřující **myšlení, vědění a intelektuální aktivitu** (*verba putandi, intellegendi*), např.: *putare* „domnívat se, myslet si“; *existimare, arbitrari* „domnívat se“; *cen-sere* „myslet si, soudit“; *scire* „vědět“; *nescire* „nevědět“; *non ignorare* „dobře vědět“; *non esse nescius* „dobře vědět“; *intellegere* „chápat“; *credere* „věřit“; *discere* „(na)učit se“; *cognoscere* „poznat, dozvědět se“; *accipere* „dozvědět se“; *certior fieri* „dozvědět se“; *invenire* „zjistit, dozvědět se“; *recordari* „vzpomínat si“; *memoria tenere* „pamatovat si“; *meminisse* „pamatovat si“; *sentire* „myslet si“; *sperare* „doufat“; *confidere* „důvěřovat“; *susplicari* „tušit“;
- slovesa vyjadřující **city** (*verba affectuum*), např.: *gaudere* „radovat se“; *dolere* „cítit bolest“; *queri* „stěžovat si, naříkat“; *aegre/moleste ferre* „těžce nést“; *gloriari* „chlubit se“; *mirari* „divit se“; *indignari* „pohoršovat se“.

Významná skupina řídicích predikátů je tvořena různými neosobními predikáty, např. *me pudet* „stydím se“, *me fugit* „uniká mi, není mi známo“, *constat* „je známo“, *notum est* „je známo“, *patet* „je zjevné, jasné“, *apparet* „je zjevné, zřejmé“, *aequum est* „je správné“, *difficile est* „je těžké“, *utile est* „je užitečné“, *verum est* „je pravda“, *verisimile est* „je pravděpodobné“, *fama est* „je pověst“, *tempus est* „je čas“, *satis est* „je dobré“, *mos est* „je zvykem“, *nuntiatum est* „bylo oznámeno“ apod.

Akuzativ s infinitivem může záviset také na jménech, která patří do stejných sémantických skupin jako výše uvedená slovesa, např. *spes* „naděje“; *responsum* „odpověď“ apod.

Akuzativ

Podmět v akuzativu bývá v latině obvykle vyjádřen, a to i v případě, že je totožný s podmětem řídicího slovesa (např. *Dicis te nihil scire*. „Tvrdíš, že (ty) nic nevíš.“). Pro

3. osobu singuláru i plurálu se v případě shody podmětů věty hlavní a infinitivní konstrukce používá zvrtné zájmeno *se*. Akuzativ se nevyjadřuje v následujících případech:

- V infinitivní konstrukci je neosobní sloveso.

(13) *Sanguine pluisse senatui nuntiatum est...* (Cic. *div.* 2, 58)

Senátu bylo oznámeno, že pršela krev (dosl. že pršelo krví).

(14) *Non speraverat Hannibal fore (= futurum esse), ut tot in Italia populi ad se deficerent...* (Liv. 28, 44, 4)

Hannibal nedoufal, že se stane, že se tolik národů v Itálii přidá na jeho stranu...

- Ve větě by byla dvě stejná zájmena, ponechává se proto pouze jedno z nich. Jedná se však o okrajové případy.

(15) *...me pudet tam cito de sententia [sc. me] esse deiectum.* (Cic. *Tusc.* 2, 5, 14)

...stydím se, že jsem tak rychle ustoupil od svého názoru.

Někdy není akuzativ vyjádřen také tehdy, pokud je dostatečně znám z kontextu.

(16) *Dionysius noster graviter queritur (...) a discipulis abesse tam diu.* (Cic. *Att.* 13, 2b)

Náš Dionýsios si velmi stěžuje, že už tak dlouho není se svými žáky.

Infinitiv

V akuzativu s infinitivem se používá všech šest latinských infinitivů. Infinitiv vyjadřuje relativní čas, tedy **současnost (infinitivy přítomnosti)**, **předčasnost (infinitivy minulosti)** nebo **následnost (infinitivy budoucnosti)** vzhledem k predikátu ve větě hlavní.

<i>Dico</i>	Říkám,	<i>matrem venire.</i>	<i>matrem laudari.</i>	současnost
<i>Dicam</i>	Řeknu,	že matka přichází.	že matka je chválena.	
<i>Dic</i>	Řekni,	<i>matrem venisse.</i>	<i>matrem laudatam esse.</i>	předčasnost
<i>Dicebam</i>	Říkal jsem,	že matka přišla.	že matka byla pochválena.	
<i>Dixi</i>	Řekl jsem,	<i>matrem venturam esse.</i>	<i>matrem laudatam iri.</i>	následnost
		že matka přijde.	že matka bude (po)chválena.	

Infinitiv na *-urum esse* může být vedle infinitivu futura vyjadřujícího prostou následnost také infinitivem opisného časování činného. Někdy proto může mít modální významové odstíny „hodlat“, „mít záměr“ apod.

Nemá-li sloveso supinum nebo participium futura aktiva, je nutné vyjádřit následnost pomocí jiných prostředků. Jedná se zejména o:

- **Infinitiv přezentu významového slovesa**, je-li z významu věty a kontextu zřejmé, že se jedná o následnost (ve větě mohou, ale nemusejí být výrazy jako *mox* „brzy“ (17), *brevi* „zkrátka“ apod.).
- **Infinitiv přezentu slovesa *posse*** s infinitivem významového slovesa (17) nebo jiná konstrukce s modálním významem, např. gerundivum se slovesem *esse*. Modální význam však většinou nemizí.

(17) *Ita Iugurthae placuerat, speranti **mox** effusos hostis (= hostes) **invadi posse**, Romanos sicuti plerosque remoto metu laxius licentiusque futuros.* (Sall. *Iug.* 87, 4)

To Jugurthovi vyhovovalo, protože doufal, že brzy bude možné napadnout rozptýlené nepřátele a že se Římané budou stejně jako většina ostatních chovat méně obezřetně a pozorně, když se nebudou bát.

- **Opisnou konstrukci *fore/futurum esse, ut* + konjunktiv**. Výrazy *futurum esse* a *fore* jsou synonymní. Ve větě s *ut* se používá konjunktiv přezentu, je-li v hlavní větě čas hlavní (18), a konjunktiv imperfekta, je-li v hlavní větě čas vedlejší (19). Infinitiv *fore* nebo *futurum esse* je neosobní, a proto se u něj nevyjadřuje podmět v akuzativu.

Čas hlavní Spero Doufám,	<i>fore / futurum esse, ut</i> <i>fore / futurum esse, ut</i> že budeš mlčet.	konjunktiv přezentu (18) <i>taceas.</i>
Čas vedlejší Sperabam Doufal jsem,	<i>fore / futurum esse, ut</i> <i>fore / futurum esse, ut</i> že budeš mlčet.	konjunktiv imperfekta (19) <i>taceres.</i>

(18) ***Spero fore, ut contingat id nobis.*** (Cic. *Tusc.* 1, 34)

Doufám, že se nám to podaří (dosl. ...že se stane, že se nám to podaří).

(19) ***Numquam putavi fore, ut supplex ad te venirem.*** (Cic. *Att.* 16, 16C, 1)

Nikdy jsem si nemyslel, že se na tebe obrátím s prosbou (dosl. ...že se stane, že k tobě přijdu jako prosebník).

Někdy se však tytéž prostředky uplatní i u sloves, která infinitiv futura vytvářet mohou, viz infinitiv přezentu ve větě (20).

(20) ***...ad eum legati veniunt, qui polliceantur obsides dare atque imperio populi Romani obtemperare.*** (Caes. *Gall.* 4, 21, 5)

...přichází k němu vyslanci, aby slíbili, že dají rukojmí a podrobí se moci národa římského.

Po slovese *meminisse* „pamatovat si“ se používá infinitiv prézentu (21) i infinitiv perfekta (22). Oba mohou sloužit k vyjádření vzpomínek na minulost (tj. vyjadřovat předčasnost). Zejména v archaické latině převažuje infinitiv prézentu, v klasické latině se vlivem konstrukcí jiných sloves objevuje častěji i infinitiv perfekta. Infinitiv perfekta může také zdůrazňovat dokončenost děje nebo vyjadřovat, že se nejedná o osobní vzpomínku mluvčího.²⁰ Současnost se vyjadřuje infinitivem prézentu jako u ostatních sloves (23).

- (21) *Tum me regem appellari a vobis meminī: nunc tyrannum vocari video.* (Liv. 34, 31, 13)
Pamatuji si, že tehdy jste mě nazývali králem. Teď vidím, že mě označujete za tyrana.
- (22) *Fabianum, cum in senatum testis esset inductus, erubuisse meminī...* (Sen. *epist.* 11, 4)
Pamatuji si, že Fabianus zrudl, když byl do senátu přiveden jako svědek...
- (23) *Nunc uxorem me esse meministi tuam?* (Plaut. *Asin.* 926)
Teď víš, že jsem tvoje žena?

Překlad akuzativu s infinitivem

Akuzativ s infinitivem se do češtiny nejčastěji překládá vedlejšími větami předmět-nými nebo podmět-nými. Má-li oznamovací význam, obvykle se používá vedlejší věta se spojkou „že“. Po některých predikátech (např. *tempus est* „je čas“, *utile est* „je užitečné“) se však používá také věta s „aby“. V některých případech (např. po slovesech smyslového vnímání) lze použít infinitivní konstrukci (např. „Viděli jsme ho přicházet.“) nebo vedlejší větu s „jak“ (např. „Viděli jsme ho, jak přichází.“).

Akuzativ s infinitivem versus prostý infinitiv

Zejména po neosobních predikátech je akuzativ s infinitivem zdánlivě totožný s prostým infinitivem, který řídí přímý předmět. Obě konstrukce jsou však ve skutečnosti odlišné. Zatímco u akuzativu s infinitivem je jméno v akuzativu podmětem infinitivu, u prostého infinitivu se jedná o předmět. Rozlišit předmět od podmětu je možné na základě významu věty. Příkladem jsou věty (24) až (27). Akuzativy *nos* (24) a *illam* (25) musí být podmětem infinitivu. U *illam* je např. rozhodující kombinace s pasivním infinitivem *dividi*, který nemůže řídit předmět v akuzativu. Akuzativy *maiora* (26), *epigrammata a librum* (27) nemohou být podmětem sloves *conari* a *scribere*, která obvykle vyžadují životný podmět.

- (24) *Sed nos tempus est huius libri facere finem...* (Nep. *Hann.* 13, 4)
Je čas, abychom skončili tuto knihu...
- (25) *...philosophiam in partes, non in frustra, dividam. Dividi enim illam, non concidi, utile est.* (Sen. *epist.* 89, 2)
...filozofii rozdělím na části, ne na malé kousky. Je totiž užitečné ji rozdělit, ne rozkouskovat. (dosl. Je užitečné, aby filosofie byla rozdělena, ne rozkouskována).

²⁰ Traina (1993, s. 286–287).

- (26) *Tempus est iam maiora conari.* (Liv. 6, 18, 12)
Je čas pokusit se o větší věci.
- (27) *Facile est epigrammata belle / scribere, sed librum scribere difficile est.* (Mart. 7, 85, 3–4)
Je snadné psát dobře epigramy, ale je těžké psát knihu.

V překladu do češtiny se však rozdíl mezi oběma konstrukcemi mohou stírat, viz překlad věty (25).

Akuzativ s participiem prézentu

Po slovesech smyslového vnímání (např. *videre, audire*) a slovesech s významem „líčit, popisovat“ (např. *inducere, facere, fingere,...*) se vedle akuzativu s infinitivem objevuje také konstrukce akuzativu s participiem prézentu aktiva. Participium zde funguje jako doplněk.

V případě sloves smyslového vnímání se někdy uvádí, že akuzativ s participiem zdůrazňuje bezprostřední smyslový vjem, kdežto akuzativ s infinitivem pouze konstatuje, že se nějaký děj odehrává. Rozdíl ve významu však nemusí být vždy patrný.²¹

- (28) *Sed quis hic est, quem astantem video ante ostium?* (Plaut. *Bacch.* 451)
Ale kdo je ten, koho vidím stát před dveřmi?
- (29) *Sed exeuntem filium video meum.* (Plaut. *Merc.* 961)
Ale já vidím, že můj syn odchází. / Vidím svého syna odcházet.

U sloves s významem „líčit, popisovat“ jsou konstrukce s infinitivem a participiem prézentu synonymní.

- (30) *Itaque augurem Tiresiam, quem sapientem fingunt poetae, numquam inducunt deplorantem caecitatem suam; at vero Polyphemum Homerus (...) cum ariete etiam conloquentem facit eiusque laudare fortunas,...* (Cic. *Tusc.* 5, 39, 115)
A proto básníci nikdy nepíší, že Teiresiás, kterého líčí jako moudrého, naříká nad svojí slepotou; Homér naproti tomu líčí Polyféma, jak si povídá s beranem a jak vychvaluje jeho úděl...

21 Viz Tarrío Ruiz (2009, s. 480).

Akuzativ s infinitivem vyjadřující vysvětlení

Akuzativ s infinitivem může mít vysvětlovací význam a vztahovat se k předcházejícímu substantivu, adjektivu, zájmenu či adverbium *sic, ita* „tak“ apod. Vysvětlovací akuzativ s infinitivem se vyskytuje po jménech, která patří do stejných sémantických skupin jako řídící predikáty (31). Vztahuje-li se k zájmenu (32) nebo adverbium, bývá ve větě hlavní některý z predikátů řídících akuzativ s infinitivem. Jedná se o prostředek ke zdůraznění děje vyjádřeného akuzativem s infinitivem.

- (31) ...*litterae ab urbe allatae sunt naves onerarias* (...) *a classe Punica* (...) *captas esse*.
(Liv. 22, 11, 6)
...z Říma přišel dopis, že nákladní lodě byly zajaty punským loďstvem.
- (32) *Illud cognosces profecto, mihi te neque cariores neque iucundiores esse quemquam*. (Cic. *fam.* 2, 3, 2)
Pochopíš jistě to, že nikdo mi není dražší ani milejší než ty.

Akuzativ s infinitivem s žádacím významem

Akuzativ s infinitivem s žádacím významem následuje po omezeném počtu predikátů, mezi které patří:

1. *velle* „chtít“; *nolle* „nechtít“; *malle* „raději chtít“; *cupere* „toužit“; *oportet* „je třeba“; *licet* „lze, je dovoleno“; *necesse est* „je nutné“; *opus est* „je třeba“;
2. *prohibere* „zabraňovat“; *cogere* „nutit“; *sinere* „dovolit“; *pati* „strpět, dovolit“;
3. *iubere* „přikazovat“; *vetare* „zakazovat“.

Slovesa z první skupiny mohou řídit prostý infinitiv (s předmětem nebo bez předmětu) i akuzativ s infinitivem. Po *velle, nolle, malle a cupere* se akuzativ s infinitivem používá v případech, že řídící sloveso a infinitiv mají odlišné podmínky. Jsou-li podmínky shodné, používá se prostý infinitiv. Po neosobních slovesech *oportet, licet, necesse est a opus est* má prostý infinitiv „neosobní“ význam (např. „(Ono) je třeba pracovat.“) a nemá vlastní podmět, kdežto v akuzativu s infinitivem infinitiv vlastní podmět má (např. „Je třeba, aby on pracoval.“). Příklady jsou uvedeny v následující tabulce:

Prostý infinitiv	Akuzativ s infinitivem
(33) ... <i>nec vivere nec mori volumus</i> ... (Sen. <i>epist.</i> 74, 11) ...nechceme ani žít ani zemřít...	(34) <i>Enim volo te adesse</i> . (Plaut. <i>Persa</i> 612) Chci totiž, abys tu byl.
(35) ... <i>eruditus volebat videri</i> . (Sen. <i>epist.</i> 27, 5) Chtěl vypadat jako vzdělanec.	(36) ... <i>nolo tibi molestos esse nos</i> . (Plaut. <i>Pseud.</i> 714) ...nechci, abychom ti byli na obtíž.
(37) <i>Crassum hic volebat imitari</i> ; <i>Cotta malebat Antonium</i> ... (Cic. <i>Brut.</i> 203) Ten chtěl napodobovat Crassa, Cotta raději Antonia...	(38) ... <i>ego vero ista dici nolo</i> . (Cic. <i>Att.</i> 9, 18, 1) ...já ale nechci, aby se to říkalo.
(39) <i>Non oportet id facere, quod populus</i> . (Sen. <i>epist.</i> 122, 9) Není třeba dělat to, co dělají ostatní lidi.	(40) ... <i>me ad vos venire oportet</i> ... (Cic. <i>fam.</i> 14, 3, 5) ...je třeba, abych k vám přišel...
(41) ... <i>numerare omnes non est necesse</i> . (Cic. <i>Verr.</i> II 2, 156) ...není nutné všechny vypočítávat.	(42) <i>Nec vero necesse est quemquam a me nominari</i> ... (Cic. <i>Phil.</i> 2, 1) Není však nutné, abych někoho jmenoval...

U neosobních sloves se vedle akuzativu s infinitivem vyskytuje také konstrukce s dativem a infinitivem (43), (44). Např. po *necesse est* se mohou objevit následující konstrukce: *necesse est id dicere* „je nutné to říct / musí se to říct“, *necesse est me id dicere* „je nutné, abych to řekl já / já to musím říct“ a *mihi necesse est id dicere* „musím to říct“. K dativu u slovesa *licet* se někdy vztahuje adjektivum, které se s ním obvykle shoduje, není to však pravidlem.

(43) *Nihil necesse est mihi de me ipso dicere*... (Cic. *Cato* 30)

Nemám zapotřebí o sobě něco říkat...

(44) *Licuit esse otioso Themistocli*... (Cic. *Tusc.* 1, 15, 33)

Themistoklés se nemusel účastnit veřejného života...

Kromě infinitivních konstrukcí řídí některé z těchto predikátů i konjunktivní větu (viz kapitolu *Obsahové věty žádací*).

Také po slovesech z druhé, případně i ze třetí skupiny mohou následovat spojkové věty. V klasické latině se častěji vyskytuje zejména spojková věta s *ne* nebo *quominus* po slovese *prohibere* (viz *Věty zabraňovací*).

Překlad

Do češtiny se žádací akuzativ s infinitivem obvykle překládá větou s „aby“ nebo pomocí infinitivu či infinitivní konstrukce, je-li to možné. Příkladem jsou následující věty:

<i>Volo te tacere.</i>	Chci, abys mlčel.	–
<i>Iussit me tacere.</i>	Přikázal mi, abych mlčel.	Přikázal mi mlčet.
<i>Necesse est te tacere.</i>	Je nutné, abys mlčel.	Musíš mlčet.

Infinitiv

V žádacích infinitivních větách se používají především infinitivy přítomného aktiva nebo pasiva (tj. infinitivy pro současnost), protože žádost směřuje svým významem do přítomnosti nebo budoucnosti. Po některých predikátech, např. po *velle*, *nolle*, *malle* nebo *necesse est*, se může vyskytnout i infinitiv perfekta. Věta však v takovém případě získává jiné významové odstíny.

Jak bylo zmíněno v kapitole *Čas, způsob a vid*, slovesa *velle*, *nolle*, *malle* vyjadřují v kombinaci s infinitivem perfekta přání ohledně (ne)realizace nějakého děje. Přání se na rozdíl od žádosti může vztahovat k minulosti a vyjadřovat nesplněná přání, lítost apod. (45) (srov. „Chtěl bych/přál bych si, aby se to nikdy nebylo stalo.“). Přání týkající se budoucnosti je obvykle vyjádřeno infinitivem přítomného aktiva, který tedy může vyjadřovat jak žádost, tak přání. Vzácněji se může i ve vztahu k budoucnosti objevit infinitiv perfekta pro zdůraznění dokončenosti děje (46).

- (45) *Tum ego „Quam vellem,“ inquam, „petisse ab eo, quod audio Philippum impetrasse! Sed veritus sum,...*“ (Cic. *Att.* 10, 4, 10)

Tehdy jsem řekl: „Jak bych chtěl / si přál, abych ho byl poprosil o to, čeho – jak slyším – dosáhl Filip! Ale bál jsem se,...

- (46) *Illud tamen te esse admonitum volo, (...) ut (...) te a verborum libertate seiungas...* (Cic. *Cael.* 8)

Ale přece chci, aby se ti dostalo napomenutí v tom, (...) aby (...) ses vyvaroval příliš volného nakládání se slovy...

Následuje-li infinitiv perfekta po *necesse est* nebo *oportet*, jedná se o prostředek pro vyjádření tzv. jistotní modality (47). Mluvčí vyjadřuje vysokou míru jistoty s tvrzením obsaženým ve větě (srov. české věty „Určitě to tak bylo;“ „To musel udělat určitě on, protože nikdo jiný tady nebyl.“). Infinitiv přítomného aktiva po *necesse est* nebo *oportet* může mít jak žádací (48), tak jistotně modální význam (49). Význam věty a kontext obvykle umožní rozlišit, o jaký význam se jedná.

- (47) *Si iniuriam accepi, **necesse est factam esse**; si est facta, **non est necesse accepisse me**.* (Sen. dial. 2, 7, 6)
Jestliže se mi stala křivda, musela se stát. Jestliže se však stala křivda, nemusela se nutně stát mně.
- (48) *Quoniam ille hic constitit paulisper, mihi quoque **necesse est paulum commorari**.* (Cic. Q. Rosc. 28)
Protože se tu na chvíli zastavil on, i já se musím chvíli zdržet.
- (49) *Quodsi virtutes sunt pares inter se, paria **esse etiam vitia necesse est**.* (Cic. parad. 3, 21)
Jestliže jsou si ctnosti mezi sebou rovný, musí si být rovný i neřesti.

Akuzativ s infinitivem po slovesech *iubere, vetare, prohibere, sinere, cogere* (a rovněž *pati* ve významu „dovolit“) má žadáci význam, a proto se používá pouze infinitiv přítomného času. Pozornost se věnuje zejména infinitivním konstrukcím po *iubere* a *vetare*, které jsou někdy označovány jako vazby po slovesech *iubeo* a *veto*. Stejně konstrukce se však vyskytují i po ostatních slovesech. Pravidla pro použití infinitivů jsou uvedena v následujícím přehledu:²²

Rod slovesa <i>iubere, vetare</i>	Osoba, které se přikazuje	Infinitiv	Předmět slovesa v infinitivu	Příklad
aktivum	+ (ak.)	přítomného času aktiva	+ (ak.) / –	<i>Iubeo te tacere.</i> <i>Iubeo te libros legere.</i>
aktivum	–	přítomného času pasiva	+ (ak.) / –	<i>Iubeo taceri.</i> <i>Iubeo libros legi.</i>
pasivum	+ (nom.)	přítomného času aktiva	+ (ak.) / –	<i>Iubeor taceri (a patre).</i> <i>Iubeor libros legere (a patre).</i>
pasivum	–	přítomného času pasiva	+ (nom.) / –	<i>Iubetur taceri (a patre).</i> <i>Libri iubentur legi (a patre).</i>

Odlišnost od infinitivních konstrukcí po některých jiných slovesech (např. *cupere* nebo *dicere*) je způsobena tím, že slovesa jako *iubere* a *vetare* jsou trojvalenční (tj. mají tři povinné pozice „někdo – přikazovat / zakazovat – někomu – něco“). Akuzativ obsazuje pozici „někomu“ a infinitiv pozici „něco“, tedy *iubeo* || *te* || *tacere*.

Naopak po dvojvalenčních slovesech typu *dicere*²³ nebo *cupere* se akuzativ s infinitivem jako celek nachází na pozici „něco“, tedy *dicō* || *eum tacere, cupio* || *eum tacere*.

22 Pro větší názornost jsou do přehledu zahrnuty i konstrukce se slovesem *iubere (vetare)* v pasivu, které patří mezi konstrukce nominativu s infinitivem. Symbol „+“ vyjadřuje přítomnost daného výrazu ve větě, symbol „–“ jeho nepřítomnost.

23 Dativ (někomu) po *dicere* není pro smysl věty nezbytný.

Nominativ s infinitivem

Nominativ s infinitivem má funkci podmětu a následuje po slovesech v pasivu. Má většinou oznamovací význam, v žadacím významu se vyskytuje zejména po slovesech *iubere* a *vetare* (viz výše). Je řízen predikáty stejných sémantických skupin jako akuzativ s infinitivem s výjimkou sloves vyjadřujících city (*verba affectuum*). Obvykle však následuje pouze po omezeném počtu sloves, mezi která patří:

- *videre, audire*
- *dicere, tradere, nuntiare, ferre*
- *existimare, putare, habere, credere, iudicare, reperire, invenire*

Méně často se však mohou vyskytnout také další slovesa, např. *scribere*. Pasivní sloveso *videri* řídicí nominativ s infinitivem má obvykle význam „zdát se“ a slovesa *tradi* a *ferri* jsou synonymní s *dici*.

V latině se na rozdíl od češtiny používá osobní konstrukce. Řídící sloveso se shoduje s nominativním podmětem infinitivu, který však nemusí být vyjádřen (obvykle se např. nevyjadřují osobní zájmena). Jména, která se vztahují k podmětu v nominativu, se s ním shodují v pádě a je-li to možné, rovněž v rodě a čísle.

Dicor nihil facere.

Videmur nihil facere.

Pater dicitur nihil facere.

Videmur id adepti esse.

Diceris iusta esse.

Diceris scriptor bonus esse.

Říká se, že (**já**) nic nedělám.

Zdá se, že (**my**) nic neděláme.

Říká se, že **otec** nic nedělá.

Zdá se, že (**my**) jsme toho dosáhli.

Říká se, že (**ty**) jsi spravedlivá.

Říká se, že (**ty**) jsi dobrý spisovatel.

V nominativu s infinitivem se mohou objevit všechny infinitivy, které má latina k dispozici. Participium perfekta pasiva a futura aktiva se shoduje s podmětem v nominativu.

<i>Videris</i>	Zdá se,	<i>verum dicere.</i>	<i>laudari.</i>	současnost
<i>Videberis</i>	Bude se zdát,	že říkáš pravdu.	že jsi chválen(a).	
<i>Videbaris</i>	Zdalo se,	<i>verum dixisse.</i>	<i>laudatus(a) esse.</i>	předčasnost
<i>Visus es</i>	Zdalo se,	že jsi řekl(a) pravdu.	že jsi byl(a) pochválen(a).	
		<i>verum dicturus(a) esse.</i>	<i>laudatum iri.</i>	následnost
		že řekneš pravdu.	že budeš (po)chválen(a).	

Překlad do češtiny

Nominativ s infinitivem se do češtiny obvykle překládá podmětnou větou se spojkou „že“. Nominativ s infinitivem následující po slovesech s významem „říkat“ (*dici, tradi, ferri,...*) v přítomnosti lze přeložit také jednoduchou větou s výrazy „prý“, „údajně“ apod., má-li být vyjádřen určitý odstup mluvčího od podávané informace (50).

- (50) **Corrupisse dicitur A. Cluentius iudicium pecunia,...** (Cic. *Cluent.* 9)

Říká se, že Cluentius podplatil soud... / Cluentius prý podplatil soud...

Při překladu do češtiny je někdy vhodné volit jiné výrazové prostředky než pasivní sloveso (51).

- (51) *Nulla in iudiciis severitas, nulla religio, nulla denique iam existimantur esse iudicia.* (Cic. *Verr.* I, 43)

Lidé si myslí, že už u soudů není žádná přísnost ani svědomitost a že už vlastně ani žádné soudy nejsou.

Konstrukce po některých slovesech

Videri

Sloveso *videri* se často pojí s dativem označujícím osobu, které se něco zdá (např. *mihi videtur* „zdá se mi, že on/ona/ono“), viz (52). Dativ se může objevit i v případě, že odkazuje na stejnou osobu jako podmět slovesa *videri* (např. *mihi videor* „zdá se mi, že já“), viz (53).

- (52) *Summe haec omnia mihi videntur esse laudanda.* (Cic. *div. in Caec.* 57)

Zdá se mi, že toto všechno je třeba velice chválit.

- (53) *...nunc mihi loquax esse videor.* (Cic. *fam.* 11, 24, 1)

...teď se mi zdá, že moc mluvím.

V některých případech se však sloveso *videri* vyskytuje pouze v neosobní konstrukci, tedy ve tvaru 3. osoby singuláru. Dochází k tomu v následujících případech:

- *videri* má význam „zdá se vhodné“ (54);
- *videri* se pojí s adjektivem typu *turpe, utile, idoneum* (tedy např. *utile videtur* „zdá se užitečné“), viz *rectius visum est* (55) a *optimum visum est* (56);

- po *videri* následuje infinitiv s neosobním významem (např. *accidere* „stát se“, *interesse* „záležet“);
- věta má povahu vsuvky (např. *ut videtur* „jak se zdá“).

Neosobní sloveso *videri* může řídit buď prostý infinitiv (54), nebo akuzativ s infinitivem (55), (56).

- (54) *Nunc autem mihi est visum de senectute aliquid ad te conscribere.* (Cic. *Cato* 1)
Teď se mi zdálo vhodné napsat ti něco o stáří.
- (55) *Patribus rectius visum est dictatorem a consule dici comitiorum habendorum causa.* (Liv. 22, 33, 11)
Senátorům se zdálo lepší, aby konzul jmenoval za účelem konání sněmu diktátora.
- (56) *Itaque optimum visum est ad Hannibalem mitti legatos...* (Liv. 24, 2, 5)
Proto se zdálo nejlepší, aby byli k Hannibalovi vysláni poslové...

Ve spojení s modálními slovesy následuje po *videri* osobní konstrukce (např. *possum videri* „může se zdát, že já“), viz (57).

- (57) ...[sc. Cato] *esse quam videri bonus malebat...* (Sall. *Catil.* 45, 5)
...[Cato] chtěl raději být dobrý, než se jím zdát...

Slovesa dicere, tradere, nuntiare

Pasivní slovesa *dicere*, *tradere*, *nuntiare* někdy neřídí očekávaný nominativ s infinitivem, ale akuzativ s infinitivem. Pasivní tvary jsou ve 3. osobě singuláru, mají neosobní význam a obvykle vykazují jednu z následujících charakteristik:

- jsou ve „složeném“ tvaru, např. *nuntiatum est* (58), *dicendum est* (59), *traditum est* (60);
- pojí se s modálními slovesy, viz např. *dici potest* (61). V tomto ohledu se liší od *videri*.

- (58) *Nam mihi et scriptum et nuntiatum est te in febrim subito incidisse.* (Cic. *fam.* 14, 8, 1)
Bylo mi písemně i ústně oznámeno, že jsi náhle dostal horečku.
- (59) *Ubi tyrannus est, ibi (...) dicendum est plane nullam esse rem publicam.* (Cic. *rep.* 3, 43)
Kde je samovládce, tam je třeba říct, že už stát vůbec neexistuje.
- (60) *Traditum est etiam Homerum caecum fuisse...* (Cic. *Tusc.* 5, 39, 114)
Říká se, že i Homér byl slepý...

(61) Vereque **dici potest** magistratum legem esse loquentem, legem autem mutum magistratum. (Cic. leg. 3, 2)

Vskutku lze říct, že úředník je mluvící zákon a zákon že je němý úředník.

Jedná se však o tendenci, nikoliv o všeobecně platné pravidlo.

